

Temanotat

Nigeria: Ulike gruppekonflikter langs religiøse skillelinjer

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2011

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Nigeria: Ulike gruppekonflikter langs religiøse skillelinjer**

SUMMARY

Nigeria is often singled out as a country with a high level of religious conflict. Even though many conflicts between groups in Nigeria follow religious dividing lines, religious issues are rarely in focus. Such conflicts are mostly about resources, power and influence between local groups, while religious affiliation is exploited to mobilise sympathy and support.

However, there is a strong tendency in Nigeria to see a number of these local conflicts as mere aspects of a greater and more fundamental conflict between the Muslim north and the Christian south. The Middle Belt and large cities like Jos, Kano, Kaduna and Lagos have seen violent clashes. Nigerian authorities have been criticised by both local actors and international human rights organisations for their attempts at dealing with such conflicts. One focus of this criticism is the institutionalised discrimination based on whether individuals and groups are categorised as indigenous or settlers in a given state.

SAMMENDRAG

Nigeria trekkes ofte fram som et land med store religionskonflikter. Selv om konflikter mellom grupper i Nigeria ofte følger religiøse skillelinjer, så er det imidlertid sjelden det er religion som er tema. Som oftest dreier konfliktene seg om ressurser, makt og innflytelse mellom grupper på lokalplan, mens religiøs tilhørighet utnyttes for å mobilisere sympati og støttespillere.

Samtidig er det en sterk tendens i Nigeria til å se en rekke lokale konflikter som aspekter av en større grunnleggende konflikt mellom det muslimske nord og det kristne sør. Særlig Midtbeltet og storbyer som Jos, Kano, Kaduna og Lagos har vært åsted for voldelige sammenstøt. Nigerianske myndigheter møter mye kritikk både lokalt og av internasjonale menneskerettsorganisasjoner for sine forsøk på å håndtere slike konflikter. Særlig kritiseres de for ikke å ta fatt på de grunnleggende årsakene, som den institusjonaliserte forskjellsbehandlingen ut fra om individer og grupper regnes som innfødte på delstatsnivå, eller som innflyttere.

INNHold

1. Innledning	5
2. Islam og kristendommen i Nigeria	5
2.1 Religion, geografi og etnisitet	6
2.2 Befolkningens fordeling på ulike religioner	6
2.3 Misjonsvirksomhet	7
2.3.1 <i>Indremisjonsvirksomhet</i>	7
2.3.1.1 Konflikter mellom muslimske grupper	7
2.3.1.2 Konflikter mellom kristne grupper	8
2.3.2 <i>Konkurransen om "hedninger" mellom muslimsk og kristen misjon</i>	8
2.3.3 <i>Kristen misjon rettet mot muslimer</i>	8
2.3.4 <i>Muslimsk misjon rettet mot kristne</i>	8
2.4 Debatt om religionens plass i samfunnet i Nord-Nigeria	9
3. Er konfliktene mellom kristne og muslimer religiøse?	9
3.1 Debatten rundt Nigerias levedyktighet som stat	10
3.2 Forholdet mellom nord og sør i Nigeria	10
3.3 Forholdet mellom "innfødte" og "innflyttere"	11
3.4 Etnisk konflikt med utspring i yrkesrelaterte interesser	13
3.4.1 <i>Konflikt mellom bofaste bønder og nomader</i>	13
3.5 Brudd på religiøse tabuer for å provosere	14
4. Viktige konfliktområder	14
4.1 Midtbeltet	14
4.1.1 <i>Plateau State og Jos by</i>	15
4.1.2 <i>Delstatene Nassarawa, Taraba og Benue</i>	17
4.2 Storbyer	18
4.2.1 <i>Kano</i>	18
4.2.2 <i>Kaduna</i>	19
4.2.3 <i>Lagos</i>	20
5. Voldelige konflikter og den generelle sikkerhetssituasjonen i Nigeria	20
5.1 Fører voldelige konflikter mellom ulike grupper til mer utrygghet i hele landet?	20
5.2 Spredning av lokale konflikter mellom muslimer og kristne	21
5.3 Hva gjør nigerianske myndigheter for å stoppe konflikter?	21
5.4 BliR voldelige konflikter fulgt av granskning og eventuelt rettsoppgjør?	22
6. Referanser	23

1. INNLEDNING

Den internasjonale nyhetsdekningen av Nigeria har en tendens til å fokusere på stadig religionskonflikt i landet, med overskrifter som *Deadly Christian-Muslim clash in Nigeria* (Aljazeera 2011). Selv om mange konflikter i Nigeria følger en religiøs skillelinje, så dekker denne skillelinjen ofte over andre skillelinjer, som er betydelig viktigere for konflikten på lokalplan. Dette temanotatet søker å forklare hvordan.

Notatet fokuserer på konflikter hvor gruppene som står mot hverandre også tilhører forskjellige religiøse grupper. Andre konflikter mellom grupper i Nigeria er holdt utenfor.

Landinfo understreker at voldshandlinger begått av ytterliggående islamistiske grupper nord i landet, ofte omtalt som Boko Haram, ikke er tema her. Selv om også ikke-muslimer rammes, så er det gjennomgående representanter for nigerianske myndigheter som er mål for disse terrorhandlingene.¹

2. ISLAM OG KRISTENDOMMEN I NIGERIA

Både kristendom og islam er importerte religioner i Nigeria. I de nordlige områdene har islam vært etablert som religion allerede fra 800-tallet, men ble først en viktig religion der fra 1500-tallet. Samfunnseliten i byene i nord ble muslimer først, siden spredte islam seg nedover i samfunnslagene, utover på landsbygda og sørover. I dag er islam den dominerende religionen i nordområdene i landet.

Det finnes imidlertid grupper også i nord som fremdeles følger afrikanske religioner, særlig på landsbygda, og det er ganske stor variasjon i hvordan islam praktiseres blant muslimske nigerianere. De siste 20-30 årene har islamistiske retninger fra den arabiske verden og Iran hatt en del innflytelse, men tradisjonelle, mindre bokstavtro måter å praktisere islam på er også svært utbredt. Det er ikke uvanlig å praktisere former for islam som har tatt opp i seg trekk fra afrikanske religiøse systemer. Ulike sufi-brorskap er svært viktige, og disse har ofte sterke bånd til den tradisjonelle eliten i nord. Det store flertallet er sunni-muslimer, men det finnes også noen små shia-muslimske grupper.

Kristendommen har en mye kortere historie i Nigeria. Misjon i kystområdene begynte allerede på 1500-tallet, men ga ikke særlig resultat før seint på 1800-tallet, da misjonærene begynte å tilby skolegang som ga muligheter til arbeid i koloni-administrasjon og den nye plantasjeøkonomien. Siden da har kristendommen blitt den dominerende religionen i det sørlige Nigeria. Også blant nigerianske kristne er det stor variasjon i religiøs praksis. I den tidligere perioden sto den katolske kirke og

---

¹ Se Landinfo 2009b for informasjon om Boko Haram pr. oktober 2009. Angrepene har siden den tid spredd seg til andre deler av Nigeria, som hovedstaden Abuja, men fortsatt er det hovedsakelig symboler på statsmakten i landet som er terrormål. Imidlertid kan bombeangrepet på FN-bygningen i hovedstaden 26. august i år tyde på en internasjonal dreining.

ulike protestantiske kirker særlig sterkt, men i dag er det først og fremst karismatiske kirkesamfunn og pinsemenigheter som er i sterkest vekst. Fundamentalistiske tolkninger av kristne skrifter er utbredt, men det er også vanlig med synkretistisk religiøs praksis hvor kristne er til dels sterkt påvirket av afrikanske religiøse systemer.

2.1 RELIGION, GEOGRAFI OG ETNISITET

Det er en generell tendens til at flertallet av medlemmene i en etnisk gruppe har én religiøs tilhørighet, men likevel svært uvanlig at alle innenfor samme etniske gruppe følger samme religion.

Den dominerende folkegruppa i det nordlige Nigeria, hausa/fulaniene,² er overveiende muslimsk (men det gjelder ikke alle). Igboene, som dominerer i det sørøstlige Nigeria, er overveiende kristne. Blant yorubaene, som dominerer i sørvest, er kristne og muslimer omtrent likt representert, mens en minoritet blant dem praktiserer tradisjonell religion. Andre folkegrupper i sør er vanligvis kristne eller følger afrikanske religioner, mens andre folkegrupper i nord vanligvis er muslimer eller følger afrikanske religioner. I Midtbeltet (regionen som ligger mellom skogbeltet i den sørlige delen av landet og savanneområdene i den nordlige delen) finnes en rekke mindre, etniske grupper som kan ha alle mulige religiøse tilhørigheter.

2.2 BEFOLKNINGENS FORDELING PÅ ULIKE RELIGIONER

Balansen mellom ulike befolkningsgrupper i Nigeria er kontroversiell, siden religiøs og/eller etnisk gruppetilhørighet er viktigere for svært mange enn den nasjonale identiteten som borger av Nigeria. Under Nigerias siste folketelling, avholdt i mars 2006, ble derfor spørsmål om etnisk og religiøs bakgrunn utelatt, av frykt for politisk uro (Last 2007). Nigerias National Bureau of Statistics opplyser at det ikke foreligger noen offisiell statistikk på fordelingen av Nigerias befolkning ut fra religiøst syn basert på oppdaterte data (NBS u.å., s. 4-5).

Anslag på hvordan befolkningen fordeler seg ut fra religiøs bakgrunn blir dermed svært omtrentlige, og enhver tallfesting av hvor stor andel som er kristne eller muslimer vil som regel møtes med kritikk fra noen som mener størrelsen på egen gruppe er underrapportert – gjerne bevisst. Selv et såpass løselig anslag som å si at 40-45 % er muslimer, 40-45 % er kristne og resten tilhører ulike tradisjonelle afrikanske religioner vil kunne bli møtt med motbør, siden både mange muslimer og mange kristne i Nigeria er overbevist om at egen gruppe utgjør en absolutt majoritet av befolkningen. Like fullt er dette anslaget mest vanlig.

---

² Opprinnelig er hausaer og fulanier to forskjellige etniske grupper, med hvert sitt språk og ulik kulturbakgrunn. Fulaniene er et nomadefolk som driver kvegdrift i hele Sahelbeltet fra Senegal i vest til Tsjad i øst (folket kalles også fula, fulbe og peul; språket deres fulani, fulfulde, pulaar eller peul). I Nigeria er imidlertid mange fulanier i dag fastboende, og har gått språklig og kulturelt inn i hausabefolkningen. Betegnelsen hausa/fulani brukes særlig om den hausatalende eliten, og gjenspeiler at en del av den har fulani-opprinnelse.

Også andre muslimske grupper i det nordlige Nigeria er i ferd med å "hausaiseres" språklig og kulturelt. Det er for øvrig ikke uvanlig at sør-nigerianere betegner muslimske nord-nigerianere som hausaer eller hausa/fulanier generelt, også i tilfeller hvor de selv ikke identifiserer seg som det.

Det som iallfall synes klart, er at nigerianerne som verken er kristne eller muslimer utgjør en mindre gruppe enn både de kristne og muslimene i landet. Det er stor variasjon innenfor denne gruppen, som tilhører mange ulike etniske grupper med til dels svært forskjellige religiøse forestillinger og tradisjoner. Med unntak av tradisjonell yoruba-religion er disse religionene også i liten grad organisert slik som kristne kirker og islamske samfunn, med etablerte felles riter, dogmer og religiøse forestillinger. Det er særlig på landsbygda blant fattige at folk følger tradisjonell afrikansk religion, mens det er mindre vanlig i urbane strøk at folk verken har en identitet som kristen eller muslim. Landinfo er ikke kjent med at det finnes etniske grupper hvor majoriteten tilhører tradisjonell afrikansk religion.

2.3 MISJONSVIRKSOMHET

Mens islam spredte seg i Nigeria nordfra, har kristendommen spredt seg sørfra. Allerede på 1800-tallet søkte både kristne og muslimske grupper å ekspandere inn i de samme områdene i Midtbelte. Siden da har det i begge miljøer vært utbredt med forestillinger om at de to religionene er i konkurranse.

Kristen misjon i Nigeria var i utgangspunktet drevet av europeiske kristne, både katolikker og ulike protestantiske kirkesamfunn av ulike nasjonaliteter. Siden kom også amerikanske kirkesamfunn til. Etter frigjøringen er nigerianske kristne dominerende innenfor misjon i Nigeria, både indremisjon mot andre kristne og misjon rettet mot ikke-kristne. Men selv om denne misjonsvirksomheten først og fremst er lokalt drevet, skjer den ofte i samarbeid med kristne grupper fra utlandet, både europeiske og amerikanske.³

2.3.1 Indremisjonsvirksomhet

Kristen forkynnelse rettet mot kristne, og islamsk forkynnelse mot muslimer, er i prinsippet fullstendig ukontroversielt i hele Nigeria, i den forstand at eventuelle konflikter som oppstår forblir interne. Slike interne konflikter finnes imidlertid både blant muslimer og kristne i landet.

2.3.1.1 Konflikter mellom muslimske grupper

Over hele den muslimske verden finnes det grupper og sekter som er kontroversielle blant andre muslimer fordi de hevder å representere den sanne formen for islam, og implisitt eller eksplisitt dermed stempler andre muslimer som i beste fall feilpraktiserende (og syndige), og i verste fall som frafalne. Slike grupper finnes også i Nigeria, som for eksempel 'Yan Izala, Taliban og Boko Haram.⁴ Utpå 1990-tallet begynte også unge muslimske menn å organisere seg i såkalt *hisba*-grupper, borgerverngrupper som bruker vold mot personer de mener handler i strid med deres tolkninger av islam (se Casey 2008, s. 84; HRW 2004c, s. 73-82). I noen delstater i

---

³ De siste tiårene har dessuten nigerianske pinsemenigheter begynt å drive virksomhet utenfor landets grenser – særlig i andre tidligere britiske kolonier i Afrika, men også i nigerianske immigrantmiljøer verden over. Noen av disse utvandrerkirkesamfunnene driver nå vekkelsesarbeid overfor kristne og sekulære i europeiske land.

⁴ 'Yan Izala (hausa: *izala*-folk) – er den folkelige betegnelsen på tilhengere av den nordnigerianske islamske bevegelsen Jama'atu izalat al-bid'a wa-iqamat as-sunna (arabisk: Samfunnet for eliminering av innovasjon og gjenopprettelse av tradisjon). Taliban og Boko Haram er betegnelser brukt særlig av utenforstående nordnigerianere på ulike grupper som oppfattes som ytterliggående i sitt forhold til islam og religiøs praksis (se Landinfo 2009b og Last 2011).

nord har slike hisba-grupper en halvoffisiell status, og mottar midler fra delstatsmyndighetene (U.S. Department of State 2010).

2.3.1.2 Konflikter mellom kristne grupper

En rekke kristne retninger i Nigeria, særlig frittstående karismatiske menigheter, driver intens rekruttering av medlemmer. Mange av de som rekrutteres inn i slike menigheter er tidligere anglikanere eller katolikker, noe som har gjort forholdet mellom disse kirkesamfunnene og de karismatiske tidvis anstrengt. Det er også utbredt at folk går fra én karismatisk menighet til en annen, men dette later til å skape lite gnisninger disse menighetene imellom.

2.3.2 Konkurransen om “hedninger” mellom muslimsk og kristen misjon

Kristen og muslimsk misjon overfor andre enn egne religionsfeller dreier i dag seg først og fremst om å omvende folk som følger afrikanske religiøse systemer. Disse menneskene anses for å være ”hedninger” av både kristne og muslimer, og begrepene som brukes om afrikansk religiøs praksis og dem som følger den er gjennomgående svært negative. Det er grunn til å tro at denne misjonsvirksomheten oppleves som både problematisk og stigmatiserende av dem som utsettes for den. Gruppene som møter denne formen for kristen og/eller muslimsk misjon er imidlertid gjennomgående ressursvake, og har liten innflytelse. De delvis hatske utfallene mot personer og grupper som praktiserer afrikanske religioner i Nigeria får derfor lite oppmerksomhet utenfor religionsvitenskapelig faglitteratur.

2.3.3 Kristen misjon rettet mot muslimer

Det blir drevet kristen misjonsvirksomhet mot muslimer i Nigeria, men den er mindre utbredt enn kristen misjon rettet mot ikke-muslimer. Misjonsvirksomheten overfor muslimer later til å ha ført til ganske få konverteringer i antall, men er svært viktig på et symbolsk plan. Der hvor den praktiseres mer aktivt, oppfattes den ikke sjelden som en provokasjon av lokale muslimer.

I denne sammenhengen vil vi påpeke at innføringen av *shari'a*-kriminalrett i tolv delstater i det nordlige Nigeria i perioden 2000 og framover ikke har endret kristnes adgang til å praktisere kristendommen eller til å drive misjonsvirksomhet, verken i prinsippet eller i praksis. I det amerikanske utenriksdepartementets siste rapport om religiøs frihet i Nigeria (U.S. Department of State 2010) foreligger det ingen opplysninger om begrensninger på misjonsvirksomhet fra myndighetenes side. (Se delene 2.4 og 3.2 for mer om kontroversene rundt *shari'a*-kriminalrett i Nord-Nigeria.)

2.3.4 Muslimsk misjon rettet mot kristne

Islam har ingen parallell til den kristne misjonsbefalingen, og det drives derfor lite muslimsk misjon mot kristne i Nigeria. Dermed er det også relativt få nigerianske kristne som konverterer til islam, og det skjer primært i forbindelse med ekteskap med muslimer (se Landinfo 2009a om nigerianske igboer som konverterer til islam).

2.4 DEBATT OM RELIGIONENS PLESS I SAMFUNNET I NORD-NIGERIA

Det er ikke bare individuell religiøs praksis som er i fokus blant muslimer i Nigeria. Siden Nigeria ble mer demokratisk etter militærdiktatoren Sani Abachas død i 1998,

har det vært flere større politiske konflikter nord i landet rundt hvilken plass islam skal ha i styre og stell, og i hvilken grad det er et offentlig anliggende om muslimer lever i tråd med bestemte tolkninger av islam eller ikke. Disse konfliktene handler om hvilke tolkninger av islam som skal legge premissene for hvordan folk skal leve, men også om maktkamp mellom forskjellige grupper som påberoper seg ulike former for religiøs legitimitet, for å oppnå makt eller for å forsvare maktposisjoner de allerede har. Her blir særlig den etablerte politiske eliten i nord, som blant annet henter legitimitet og politisk støtte fra store *sufi*-brorskap, utfordret av grupper som henter inspirasjon fra moderne islamistiske strømninger og bevegelser i arabiske land og ellers i den muslimske verden.

Den store symbolsaken i perioden 1998-2003 var gjeninnføringen av kriminalsaker hos *shari'a*-domstolene i delstatene i nord, og straffeutmåling i henhold til *shari'a*, inkludert såkalte *hudud*-straffer (se Ostien & Dekker 2010; HRW 2004c, s. 13-20). Debatten var imidlertid ikke ny: også under andre halvdel av 1970-tallet var det stor diskusjon om dette i Nord-Nigeria, i forbindelse med forarbeidene til grunnloven som ble vedtatt i 1979 (Ojo 2007, s. 184).

Debatten rundt og gjeninnføringen av kriminalsaker hos *shari'a*-domstolene i delstatene i nord var et anliggende som først og fremst angår muslimer, siden ikke-muslimer bare i ytterst få tilfeller vil kunne dømmes i en *shari'a*-domstol for kriminelle handlinger. (Videre er det heller ikke entydig slik at muslimer automatisk blir rettsforfulgt av en *shari'a*-domstol hvis de bryter straffeloven, jf. HRW 2004c, s. 19-21.)

Like fullt var det stor frykt blant ikke-muslimer i nord for at denne samfunnsendringen ville få store negative konsekvenser for dem. Mange av dem opplevde den som symbolsk viktig, både fordi den tydeliggjorde at ulike lover avhengig av hvilken religion en tilhører, og fordi den understreket at Nord-Nigeria først og fremst var en region for muslimer og de dermed følte seg ytterligere stemplet som utenforstående og annenrangs borgere i regionen.

3. ER KONFLIKTENE MELLOM KRISTNE OG MUSLIMER RELIGIØSE?

Konflikter i ulike deler av Nigeria har fått en viss dekning i internasjonale medier. Mange av disse er blitt presentert som religiøse konflikter mellom muslimer og kristne i mediene, både i Nigeria og internasjonalt.

Selv om en del konflikter i Nigeria følger en religiøs skillelinje,⁵ så er det svært viktig å understreke at det faktisk er ytterst sjelden de dreier seg om religiøse spørsmål. Derimot gjenspeiler religiøse skillelinjer ofte en eller flere andre skillelinjer mellom grupper – regionale, etniske eller yrkesmessige, mens konfliktene handler om makt, innflytelse og rettigheter i en lokal sammenheng, på gruppenivå.

---

⁵ Det finnes selvfølgelig også konfliktlinjer i Nigeria hvor religiøse skillelinjer spiller svært liten rolle, som konflikten i Niger-deltaet. Disse følger imidlertid tidvis skillelinjer mellom "innfødte" og "innflyttere", jf. del 3.2. nedenfor (HRW 2006, s. 54-58).

Samtidig kan ofte én eller flere parter ha interesse av å hevde at konflikten har religiøse årsaker eller mål:

- Et religiøst skjær over en konflikt kan få den til å virke mer høyverdig enn en kynisk maktkamp.
- Det å understreke motpartens annerledeshet ved å fokusere på at den har en annen religiøs tilhørighet gjør at avstanden mellom partene virker større.
- Å presentere en lokal konflikt som en del av en større konflikt mellom religioner kan bidra til å mobilisere støtte fra andre grupper med samme religiøse bakgrunn.

3.1 DEBATTEN RUNDT NIGERIAS LEVEDYKTIGHET SOM STAT

Et stadig tilbakevendende tema i nigeriansk samfunnsdebatt er at landet omfatter et i overkant stort geografisk, etnisk og religiøst mangfold. I denne diskusjonen er det utbredt å understreke at det moderne Nigeria, som de fleste andre afrikanske land, omfatter områder som ble samlet i én stat under kolonitida etter kolonimaktens ønsker, uten hensyn til lokale samfunnsforhold og historie. I tillegg blir de interne forskjellene i den store befolkningen trukket fram som årsak i seg selv til at det er et høyt konfliktnivå i landet, og borgerkrigen i 1967-1970 blir nevnt som et eksempel på at forsøk på løsrivelse allerede har funnet sted, og derfor kan skje igjen. Resultatet kan bli et slags Afrikas Jugoslavia, hvor Nigeria går i oppløsning som stat.

I denne debatten har mange aktører en tendens til å om ikke overdrive, så iallfall stadig terpe på at de ulike skillelinjene mellom grupper i Nigeria er nærmest uoverkommelige. Dermed bidrar de til å sementere forestillinger hos en del av befolkningen om at kulturforskjeller er naturgitt og i beste fall vanskelig å endre på, og at konflikt ikke er til å unngå i landet. I en nigeriansk sammenheng er det fremdeles svært vanlig å snakke om for eksempel "the ijaw man" eller "the hausa man", og presentere svært unyanserte stereotyper om folkegrupper (også ens egen) som etablerte, uforanderlige sannheter.

3.2 FORHOLDET MELLOM NORD OG SØR I NIGERIA

Mange nigerianere ser lokale konflikter mellom grupper som er kristne og muslimer som aspekter av en større, grunnleggende konflikt om politisk makt på nasjonalt plan mellom landets nordlige og sørlige halvdel. I dette svært forenklede narrative er Nigeria delt i to mellom et muslimsk nord og et kristent sør, og befolkningene i de to delene av landet konkurrerer om å ha mest innflytelse over hele landet, symbolisert ved presidentvervet. Narrative forutsetter at man overser en mengde andre skillelinjer som er viktige i Nigeria,⁶ både politisk og i folks dagligliv, men er like fullt meget dominerende i diskusjoner om politisk innflytelse og makt i landet.

---

⁶ Denne forklaringsmodellen utelater en rekke kompliserende faktorer som burde være vanskelige å ignorere i Nigeria. Én er at en ikke ubetydelig minoritet nigerianere faktisk verken er kristne eller muslimer. Videre er det store skillelinjer *innenfor* de to store regionene, for i begge er det en rekke etniske grupper som konkurrerer om politisk makt på delstatsnivå. I nord er det til dels alvorlige konflikter rundt hvordan den overveiende muslimske befolkningen skal praktisere islam, og det var betydelig uenighet om gjeninnføringen av *shari'a*-basert kriminalrett og straffutmåling fra 1999 i de nordlige delstatene. I sør mener store deler av befolkningen i Niger-deltaet at resten av Nigeria – nord og sør utenfor deltaet – snylter på "deres" oljeinntekter. I hele landet er skillet by/land viktig, med betydelig dårligere infrastruktur og tilgang på offentlige tjenester på landsbygda enn i urbane strøk.

Tolket ut fra denne bakgrunnen kan folk i nord se grupper i Niger-deltaets politiske kamp for større kontroll med oljeressursene i landsdelen som et eksempel på at folk fra sør ikke ønsker å dele landets ressurser med befolkningen i nord.⁷ På den annen side anser en del nigerianere med opprinnelse sør i landet gjeninnføringen av *shari'a*-kriminalrett og straffutmåling i nordlige delstater som en politikk som har som hovedformål å gjøre levekårene for ikke-muslimer i nord vanskeligere.

I noen tilfeller sklir disse tolkningene ut i rene konspirasjonsteorier, som når folk fra nord tillegges et ønske om å ta folk i sør som slaver, eller folk fra sør påstås å ha til hensikt å undergrave samfunnsmoralen i nord.

3.3 FORHOLDET MELLOM "INNFØDTE" OG "INNFLYTTERE"

Nigeria er en føderal stat med 36 delstater og ett såkalt føderalt territorium (hovedstaden Abuja).⁸ Helt fra kolonitida har det vært et prinsipp at personer som regnes som "innfødte" (*indigenes*) i en region eller delstat har hatt større rettigheter enn "innflyttere" (*settlers* eller *non-indigenes*). For å få tilgang på dette høyere rettighetsnivået, må en være i besittelse av et *certificate of indigeneity*, som utstedes av Local Government Authority (LGA).⁹ For å få utstedt et slikt dokument må lokale myndigheter godta at en har opprinnelsen sin på stedet, men det er ikke fastsatt klare, enhetlige kriterier for denne vurderingen (se HRW 2006, s. 20-24 og Ostien 2009, s. 2-4 for mer informasjon).

Svært mange nigerianere er registrert som "innfødte" i en annen delstat enn den de bor i, og mange har aldri noensinne bodd der de er registrert som "innfødte". Selv i tilfeller hvor en familie har bodd på samme sted i generasjoner kan det være umulig å bli registrert der som "innfødte", siden de tilhører en etnisk gruppe, eller en klan innenfor en etnisk gruppe, som ikke har sin historiske tilhørighet der. Det er gjennomgående veldig vanskelig å oppnå en status som "innfødt" hvis en tilhører en etnisk gruppe (eller klan) som anses for å være "innflyttere".

En del nigerianere har liten eller ingen kontakt med stedet forfedrene deres opprinnelig kom fra, og disse har tilsvarende liten mulighet til å bli registrert som "innfødte" noe sted overhodet.

Det forekommer dessuten at folk ikke engang får registrert seg på et sted de faktisk har sin opprinnelse, hvis de ikke stemmer overens med lokale myndighetspersoners oppfatning av hvem som burde være regnet som "innfødt" (HRW 2006, s. 24; Ostien 2009, s. 21 note 23). Samtidig skjer det også at personer klarer å bli registrert som hjemmehørende i en LGA hvor de faktisk ikke har noen opprinnelse, enten ved korrupsjon, eller fordi de tilhører en etnisk gruppe som er vanlig der (HRW 2006, s. 23-34).

Til slutt forutsetter nord/sør-narrativet at politikere faktisk favoriserer regionen de har sin opprinnelse i, samtidig som det er allment kjent i Nigeria at mange politikere først og fremst favoriserer seg selv og andre politikere de er alliert med (ofte uavhengig av regional bakgrunn).

⁷ På tross av at økt øremerking av oljeressursene til Niger-deltaet også vil få økonomiske konsekvenser for store deler av befolkningen sør i landet, utenfor Niger-deltaet.

⁸ Antallet delstater har økt i flere omganger etter at Nigeria ble en selvstendig stat i 1960, siste gang var i 1996. Se Crisis Group 2006, s. 2 for mer informasjon.

⁹ LGA er administrasjonsnivået under delstatsnivået, og tilsvarer en slags fylker innenfor delstatene. Det er 774 LGAer i Nigeria. Neste administrasjonsnivå er *ward*, som det er ti til femten av i hver LGA.

Én av konsekvensene av å mangle status som ”innfødt” i delstaten en bor i er at enkelte delstater diskriminerer ”innflyttere” i fordelingen av offentlige velferdsgoder. I en rapport om diskriminering av ”ikke-innfødte” oppgir Human Rights Watch følgende eksempler på forskjellsbehandling (HRW 2006, s. 24-30):

- Enkelte delstater gir ikke personer uten status som ”innfødt” faste stillinger i offentlig sektor. Dette kan omfatte delstatsadministrasjon, stillinger i skoler, på høyskoler og universiteter, osv.
- ”Innfødte” har fortrinnsrett ved tildeling av studieplasser på lokale høyskoler og universiteter i flere delstater, og de ”ikke-innfødte” som blir tildelt studie plass må betale høyere studieavgifter.
- Bare ”innfødte” kvalifiserer vanligvis til studiestipendordninger i regi av delstatene.
- Føderale høyskoler og universiteter gir fortrinnsrett ved tildeling av studieplasser til ”innfødte” i delstatene de ligger i (og tilgrensende delstater).
- Dyrere skolepenger for ”ikke-innfødte” barn i offentlig skole (pr 2006 bare i én delstat, Zamfara).

”Ikke-innfødte” har anledning til å stemme der de bor, også i lokalvalg. Flere steder kan det imidlertid være problematisk for folk uten status som ”innfødt” å bli nominert som kandidat i lokalvalg eller å drive valgkampanje, siden den ”innfødte” befolkningen vil reagere aggressivt på at folk de ser på som utenforstående forsøker å få politisk makt på lokalplan (HRW 2006, s. 30-31). Andre steder vil ”innfødte” og ”innflyttere” med politiske ambisjoner stille som kandidater for forskjellige nigerianske partier, og i valgkampen fokusere på sitt eget etniske, geografiske og/eller religiøse opphav for å sanke stemmer.¹⁰

3.4 ETNISK KONFLIKT MED UTSPRING I YRKESRELATERTE INTERESSER

I Nigeria (og Vest-Afrika ellers) er det vanlig at ulike yrker assosieres med bestemte etniske grupper, eller undergrupper. I Sahel-beltet, som det nordlige Nigeria er en del av, har en del yrker tradisjonelt vært utført av bestemte kaster eller laugsgrupper. Også i det sørlige Nigeria har ulike yrker tradisjonelt blitt utført av bestemte grupper.

I dag betyr de tradisjonelle kaste- og laugstilhørighetene mindre enn de gjorde i førkolonial tid, men også i det moderne Nigeria er det slik at det er mange overlappinger mellom yrkesgrupper og andre gruppetilhørigheter. Dette har delvis røtter i de tradisjonelle måter å organisere samfunnet på, men gjenspeiler også at personlige nettverk er minst like viktige på arbeidsmarkedet i Nigeria som ellers i samfunnet. Dermed er det ikke bare innenfor tradisjonelle yrkesgrupper som

---

¹⁰ I henhold til Nigerias grunnlov må en representere et politisk parti for å stille til valg i landet (Constitution 1999, § 65.2.b, § 106.d, § 131.c, § 177.c). Politiske partier må være åpne for alle nigerianske borgere, uavhengig av geografisk opprinnelse, sosial bakgrunn (”circumstance of birth”), kjønn, religion eller etnisitet (Constitution 1999, § 222.b). Videre kan ikke et partis navn, symbol eller logo henspille på etnisk eller religiøs bakgrunn eller gi inntrykk av at partiet bare representerer bare deler av Nigeria (Constitution 1999, § 222.e). Selv om politiske partier dermed i prinsippet ikke skal representere interessene til enkeltgrupper, så gjør de likevel ofte nettopp det ved valg i delstater og LGAer, fordi personer med politiske maktambisjoner grupperer seg innenfor de ulike partiene på lokalplan. (Det er for øvrig vanskelig å påvise reelle ideologiske skillelinjer mellom nigerianske politiske partier.)

handelsmenn, kvegdrivere, smeder, slaktere og pottemakere vi finner en dominans av bestemte grupper i Nigeria, det gjelder for eksempel også blant lærere, byråkrater, yrkessjåfører og ulike håndverkere. Innenfor handel kan også visse grupper ha tilnærmet lokalt monopol på bestemte typer varer.

Det er en sterk grad av organisering innenfor nigeriansk arbeidsliv, hvor både arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende organiserer seg i fagforeninger, laug og organisasjoner. Slike organisasjoner vil i utgangspunktet ha et fokus og mandat knyttet til yrkesinteressene til medlemmene, men siden mange yrkesgrupper også har andre felles identitetstrekk enn bare yrket sitt, kan slike organisasjoner representere helt andre gruppeinteresser enn dem som er knyttet til yrkesfaglige spørsmål. Dette kan prege hvordan omgivelsene tolker slike organisasjoners aktiviteter – for eksempel kan det finnes to (eller flere) organisasjoner for lastebilsjåfører i en gitt by, hvor valg av organisasjon reflekterer etnisk tilhørighet. Selv der hvor konflikt mellom to slike organisasjoner i utgangspunktet handler om faglige spørsmål, vil omgivelsene som regel også forvente at andre skillelinjer har betydning for konflikten.

3.4.1 Konflikt mellom bofaste bønder og nomader

De to tradisjonelle hovednæringsveiene i den nordlige halvdelen av Nigeria, som ellers i Sahel-beltet,¹¹ er jordbruk og husdyrhold. Mens jordbruket drives av bofaste bønder, er mye av husdyrholdet, særlig kveg- og kameldrift, drevet av nomader. Bøndene og nomadene veksler på å bruke jorda i områdene hvor bøndene bor. Nomadene reiser nordover med buskapen den mest fruktbare tida på året mens bøndene dyrker jorda, for da kan buskapen beite i områder som ikke egner seg til jordbruk, og reiser sørover med buskapen igjen så de er framme omtrent når bøndene er ferdige med innhøstingen. Så beiter buskapen til nomadene på det som står igjen etter innhøstingen, og gjødsler jorda, før de migrerer nordover igjen når det er på tide at bøndene begynner å så jorda.

Denne delingen av de samme jordressursene har aldri vært helt uten konflikter, siden det alltid har forekommet fra tid til annen at nomadene har reist for seint eller kommet tilbake for tidlig, sett fra de fastboende bøndenes perspektiv. Med kolonitida ble imidlertid konfliktene vanskeligere av to årsaker: innføringen av europeiske konsepter om rettigheter til jord som favoriserte fastboende, og tilgang på moderne våpen. Etter at landene i området fikk uavhengighet fra kolonimaktene på slutten av 1950-tallet og begynnelsen av 1960-tallet har enda en faktor bidratt til å gjøre situasjonen vanskelig, og det er befolkningsutviklingen kombinert med ørken-spredning.¹² Sahel-beltet har hatt en større befolkningsvekst de siste hundre årene enn stort sett hele resten av verden, og selv uten ørkenspredning ville dette ført til knappere jordressurser fordelt på befolkningen i området.

---

¹¹ Sahel-beltet er steppelandskapet som ligger mellom Sahara-ørkenen og skogbeltet langs kysten mot Guinea-bukta, og som strekker seg fra Atlanterhavskysten i vest til det etiopiske høylandet i øst.

¹² Det er uenighet på forskerhold om ørkenspredningen er varig, eller om Sahel-beltet er inne i en syklisk fase hvor Sahara-ørkenen strekker seg lengre sørover enn i andre faser. Uansett begynner ørkenlandskapet hvor det ikke er mulig å drive jordbruk eller husdyrdrift i særlig skala lengre sør i våre dager enn hva som var tilfelle for eksempel på midten av 1900-tallet.

I sum fører disse faktorene til at konflikter mellom fastboende bønder og nomader er ganske utbredt i den nordlige delen av Nigeria.¹³

3.5 BRUDD PÅ RELIGIØSE TABUER FOR Å PROVOSERE

Som nevnt innledningsvis i dette kapitlet er det svært sjelden at konflikter som følger religiøse skillelinjer faktisk handler om religiøse forhold. Når de gjør det, dreier det seg ofte om misjonsvirksomhet som oppleves som provoserende lokalt.

Imidlertid er det viktig å understreke at brudd på andres religiøse tabuer kan være en veldig effektiv strategi for å provosere fram konflikter som egentlig dreier seg om noe annet. Noen ganger er det ikke engang nødvendig å faktisk bryte tabuene – det kan holde å sette ut rykter om at noen skal ha brutt et tabu for å utløse oppføyer, særlig under svært ansente forhold.

4. VIKTIGE KONFLIKTOMRÅDER

Visse områder av Nigeria har vært særlig preget av voldelige konflikter. Vi understreker at gjennomgangen som følger ikke gir en fullstendig oversikt over konflikter som har fått merkelappen ”religiøse”, men den inkluderer dem som har fått bred oppmerksomhet i Nigeria og internasjonalt.¹⁴

4.1 MIDTBELTET

Det nordlige Nigeria er overveiende muslimsk, og det sørlige er i hovedsak kristent, men det går ikke noe klart skille mellom de to regionene. I et område, kalt Midtbeltet, er situasjonen veldig sammensatt. Der er det et stort antall etniske grupper, og det finnes både kristne, muslimer og ganske store grupper som tilhører afrikanske religioner. De religiøse skillelinjene følger ikke nødvendigvis de etniske, eller skillet mellom ”innfødte” og ”innflyttere”.

Midtbeltet deler landet i to på tvers. Det finnes ingen endelig definisjon på hvilke områder som defineres inn i Midtbeltet, men det er vanlig å ta med delstatene Kwara, Kogi, Nassarawa, Plateau, Benue, Taraba og det føderale territoriet rundt hovedstaden Abuja, samt sørlige områder av delstatene Niger, Kaduna, Bauchi, Gombe og Adamawa.

---

¹³ De samme spenningene skaper konflikt også ellers i Sahel-beltet. Den mest alvorlige er nok krigen i Darfur, men også i andre land i regionen blusser slike konflikter opp fra tid til annen.

¹⁴ Konfliktene mellom ulike grupper i Niger-deltaet er utelatt, siden disse ikke blir karakterisert som religiøse i mediedekningen av nigerianske forhold.

4.1.1 Plateau State og Jos by

Kart: © BBC

Jos og delstaten Plateau har vært et av de mest eksplosive stedene i Nigeria i tida etter 1999, da landet gikk over til sivil styre etter mange år med militærdiktatur. Human Rights Watch (HRW) trekker fram fem perioder med alvorlige voldshandlinger mellom ”innfødte” og ”innflyttere”:¹⁵

- September 2001: Mer enn ett tusen drepte, mange skadde, titusener internt fordrevne og massive materielle ødeleggelser etter fire dager med voldshandlinger i Jos og rundtliggende landsbyer (HRW 2001b, s. 2). Årsaken var politisk kamp om lokal makt og innflytelse mellom ulike grupper ”innfødte” og ”innflyttere” som hadde pågått siden 1990-tallet. På den ene siden sto etniske grupper definert som ”innfødte”, på den andre siden ”innflyttere” av hausa/fulani-bakgrunn som har bodd i området i generasjoner. (”Innflyttere” fra det sørlige Nigeria er i liten grad involvert i politisk maktkamp, selv om det også finnes betydelige grupper fra sør – særlig yorubaer og igboer (Ostien 2009, s. 10-11).) Noen uker før opptøyene brøt ut, var en hausa utnevnt til å koordinere statlig arbeid mot fattigdom, noe som ble oppfattet som en provokasjon av ”innfødte” politiske grupper. Grupper av både ”innfødte” og ”innflyttere” kom med truende ytringer, og det ble sirkulert fabrikkerte løpesedler som skulle sette motstandere i et dårlig lys (s. 5-7).
- Mai 2004: Konflikt om kontroll over landområder og politisk innflytelse mellom ”innfødte” tarok og fulani-”innflyttere” førte fra 2002 til voldelige sammenstøt, særlig fra februar 2004, og kulminerte i en massakre på flere hundre fulanier i Yelwa sør i delstaten 2. mai 2004 (HRW 2004a; HRW 2005, s. 10-44).
- November 2008: Konflikt i etterkant av lokalvalg utartet seg til væpnede kamper mellom ”innfødte” og ”innflyttere” i Jos, med opptil 400 drepte (HRW 2008a; HRW 2008b; HRW 2009a, s. 3-7). Ett år seinere var drapstallene oppjustert til over 700, 133 av de døde ble drept av politi eller soldater (HRW 2009b). Også innenfor grupper som ikke er tallrike nok til å bli regnet som noen potensielt viktig politisk pressgruppe lokalt ble det lidd store tap: kilder blant lokale yorubaer oppga at mer enn hundre med deres etniske bakgrunn døde i kamphandlingene (HRW 2008b).

¹⁵ Men også mellom disse periodene har det forekommet voldelige konflikter. I perioden mellom september 2001 og mai 2004 anslår HRW at anslagsvis 2-3000 mennesker til sammen døde i ulike voldshandlinger i delstaten Plateau (HRW 2005, s. 6).

- Januar 2010: Minst 200 døde etter voldelige sammenstøt i Jos 17.-19. januar (HRW 2010a). Kort tid etter, 19. januar, brøt det ut voldshandlinger i Kuru Karama, 30 kilometer sør for Jos, hvor det ble meldt om minst 150 døde (HRW 2010b). Omstendighetene rundt utbruddene av voldshandlinger var uklare (HRW 2010a; HRW 2010b).
- Mars 2010: Minst 200 døde etter angrep på landsbyene Dogo Nahawa, Zot og Ratsat sør for Jos. Befolkningen i landsbyene har overveiende ”innfødt” berombakgrunn, mens angriperne var hausa/fulani-”innflyttere”. Motivet ble oppgitt å være hevn for tidligere angrep på hausa/fulanier i Jos og omegn, og for kvegtyverier (HRW 2010c).¹⁶
- Desember 2010-januar 2011: Julaften 2010 gikk flere bomber av i to bydeler i Jos med overveiende kristen befolkning, og dette utløste voldelige sammenstøt i byen i tida som fulgte, med mer enn 200 døde som resultat. Strid om politisk innflytelse mellom ”innfødte” av berombakgrunn og deres allierte på den ene siden, og hausa/fulani-”innflyttere” (og allierte) på den andre, lå bak også dette utbruddet av konflikt. Også denne gangen tilhørte imidlertid mange av ofrene etniske grupper som ikke er involvert i denne politiske striden: for eksempel meldte kilder fra igbo-miljøet i byen om at 48 av de døde var igboer, som var blitt angrepet fordi de var kristne (HRW 2011).¹⁷

Også i september 2011 blusset voldshandlinger opp i Plateau, og nigeriansk presse meldte om nærmere hundre døde i perioden 1. til 10. september (Agbese & Adebayo 2011). I en urovekkende utvikling ble også bomber tatt i bruk for første gang i Jos natt til 12. september, i et angrep på et populært utested i byen (Oso 2011).

I perioden fra 1999 har konfliktbildet også vært i endring, slik HRW beskriver det i én av sine rapporter om forholdene i Plateau:

The conflict in Plateau State has ethnic, political, economic, and religious components, which, over time, have become inextricably linked. Not all these ingredients have been present from the beginning. As different groups have sought to recruit additional allies to support their cause, the conflict has become increasingly complex, drawing in an everlarger number of ethnic groups. It has also spread geographically to different parts of the state, leading to a convergence of conflicts originally rooted in different locations. Increasingly, different communities started reacting to events in other localities. The larger attacks have had repercussions not only in the form of counter-attacks by the aggrieved community in the same area, but in other areas some distance away, where communities from a different ethnicity but from the same religion have identified with the victims and sought to avenge them by attacking people from the “opposing” faith within their own area.

[...] neither the conflict between “indigenes” and “non-indigenes” nor the conflict over land and livestock were originally about religion. However, religious identity has gradually overtaken other considerations in Plateau

¹⁶ Strid rundt kvegdrift har også forekommet tidligere (HRW 2005, s. 9).

¹⁷ De som gikk til angrep på dem var muslimer og dermed ”innflyttere”, men igboer er også klassifisert som ”innflyttere” i Plateau.

State and has proved to be one of the most effective ways of mobilizing people: not only does it have a strong emotional appeal, but it has enabled both sides to reach out to a much larger number of people from many different ethnic groups. Religious rhetoric and prejudice have escalated, not only among local communities, but among Christian and Muslim leaders at state level, and even, sometimes, at national level. Whereas in previous phases of the conflict, ethnic allegiance tended to be stronger than religious allegiance, in the last one to two years, the question of religion has become paramount, leading to situations where members of the same ethnic group—for example the Tarok or the Gamai—have clashed because they were from different faiths (HRW 2005, s. 7-10).

4.1.2 Delstatene Nassarawa, Taraba og Benue

Folkegruppene tiv og jukun bor hovedsakelig i de tre tilstøtende delstatene Nassarawa, Taraba og Benue. Jukun utgjør den største befolkningsgruppen i Taraba, mens tiv er den største gruppen i Benue – begge er minoritetsgrupper i Nassarawa. De to gruppene har vært i strid om politisk innflytelse og kontroll over landområder i flere generasjoner, og det har forekommet voldshandlinger siden slutten av 1950-tallet, særlig i 1964, 1976 og i 1990-92 (HRW 2002, s. 16-17). I Nassarawa ble 100-200 drept i sammenstøt mellom tiv-grupper og andre etniske grupper i juni-juli 2001 (HRW 2001b, s. 4), og i andre halvår av 2001 inn i februar 2002 eskalerte voldshandlinger mellom tiv og jukun i både Taraba og Benue. I den forbindelse skal jukun-militser ha alliert seg med lokale fulanier, og dessuten fått bistand av Nigerias væpnede styrker. Noen av de verste voldshandlingene i Taraba i denne perioden skjedde da tiv-landsbyen Dooshima i Taraba ble angrepet av jukun- og fulani-militser i samarbeid med politi (mobile police) og soldater 1. og 4. oktober, og mellom ett og tre hundre sivile ble drept (HRW 2002, s. 17).

Parallelt eskalerte volden også i Benue, og kulminerte i at militære styrker massakrerte mer enn to hundre sivile i løpet av 22.-24. oktober 2001, som hevn for at tiv-militser hadde kidnappet og drept soldater en drøy uke tidligere (HRW 2002, s. 5-13).

Det later ikke til å ha vært like store voldshandlinger mellom tiv og jukun og deres respektive allierte siden dem i 2001-2002, men nigeriansk presse meldte senest i juni i år at en tidligere senator for Benue refererte til ”organiserte og systematiske angrep på tiv-befolkningen i hjertet av tiv-land av leiesoldater som det ble hevdet var av fulani-bakgrunn”. Senatoren oppfordret til økt dialog og bruk av tradisjonelle konfliktløsningsmekanismer, og kritiserte at sluttrapporten (”white paper”) fra granskningen som ble igangsatt etter volden i 2001-2002 ennå ikke er offentliggjort (Doki 2011).

4.2 STORBYER

Nigeria preges av utstrakt migrasjon, og dermed finnes det store minoritetsgrupper med etnisk opprinnelse andre steder i landet i alle nigerianske storbyer. Det finnes en stor minoritetsbefolkning i nordområdene av hovedsakelig sørlig opprinnelse (primært kristne), og omvendt. Til daglig omgås urbane nigerianere av ulike etniske og religiøse bakgrunn hverandre i arbeidslivet og i det offentlige rom ellers, men kontakten er mer varierende hva angår sosial omgang på fritida. Konfliktnivået er generelt ikke høyt i det daglige, men det er en generell tendens til at folk tolker

andres atferd ut fra etablerte stereotyper knyttet til etnisk og religiøs bakgrunn. Disse forklaringsmodellene blir ofte tillagt enda mer vekt i mer akutte konfliktsituasjoner, hvor folks handlinger ofte ses som uttrykk for kollektive interesser på vegne av egen gruppe, mer enn personlige, individuelle interesser.

Det varierer fra by til by i hvilken grad ulike befolkningsgrupper bor blandet eller mer atskilt, men tendensen er gjennomgående at folk prøver å bosette seg i områder hvor de har nettverk. Hovedgrunnen til dette er at nettverk generelt er viktig både for arbeidsliv og fritid, men det er også en faktor at det gir økt sikkerhet i krisetider.

Det er særlig tre nigerianske byer utenfor Midtbeltet som har vært preget av voldelige konflikter i perioder, de nordlige storbyene Kano og Kaduna, og den tidligere hovedstaden Lagos i sørvest.¹⁸

4.2.1 Kano

Kart: © BBC

Kano er hovedstad i delstaten Kano, Nigerias nest største by og den viktigste byen nord i landet.

Det har brutt ut voldshandlinger mellom grupper av ”innfødte” og ”innflyttere” i Kano ved flere anledninger, blant annet i juli 1999 og oktober 2001 (HRW 2001b, s. 4; HRW 2005, s. 57), men Landinfos inntrykk er at forholdet mellom migrantbefolkningen og ”innfødte” har vært relativt rolig siden da.¹⁹

---

¹⁸ Også i andre større byer i landet har det vært slike konflikter, men da betydelig mer sporadisk.

¹⁹ Det var opptøyer i Kano etter lokalvalget høsten 2007, men her var det tilhengere av to lokale politikere som var i strid om påstått valgfusk. Begge politikerne hadde lokal forankring og var tidligere allierte i PDP, men den ene brøt så alliansen, gikk ut av PDP og stilte som utfordrer kandidat for ANPP (Karofi 2007).

4.2.2 Kaduna

Kart: © BBC

Kaduna er en forholdsvis ny by, grunnlagt av britene i 1913 som administrasjonssenter for Nord-Nigeria. Byen har en blandet befolkning, og inntil 2000-tallet bodde folk også mer blandet enn hva som ellers er vanlig i byene i Nord-Nigeria med historiske røtter langt tilbake i førkolonial tid. Befolkningen i byen kommer i stor grad fra delstaten Kaduna, både muslimer fra den nordlige delen av delstaten og kristne fra sør, i tillegg til migranter fra andre deler av Nigeria. Hovedkonfliktlinjen i byen er kamp om politisk innflytelse mellom grupper fra nord og sør i delstaten, hvor ”innflyttere” har mindre å si (Mudashir & Alabi 2011).

I februar og mai 2000 ble til sammen mer enn 2000 mennesker drept i sammenstøt i Kaduna forbindelse med gjeninnføringen av shari’a-kriminalrett i delstaten. Mange lokale kommentatorer mente drapstallene måtte ligge nærmere 5000. I etterkant av volden ble de ulike bydelene i Kaduna betydelig mindre blandet enn de hadde vært før, og dominert av enten kristne eller muslimske grupper, noe lokale kilder beskrev som en ”overlevelsestaktikk” (HRW 2003b, s. 4-7).

I november 2002 ble det avholdt protester i Kaduna by mot at Miss World-konkurransen skulle avholdes i Nigeria. Disse demonstrasjonene utartet seg i en ny voldsspiral, hvor rundt 250 mennesker mistet livet og mange flere ble skadet etter tre dager med voldshandlinger. En artikkel i den landsdekkende avisa *ThisDay* ble trukket fram som utløsende faktor, men det er svært sannsynlig at den grunnleggende årsaken til volden både våren 2000 og høsten 2002 var langvarig politisk og økonomisk konkurranse mellom ulike grupper med tilhørighet i forskjellige deler av delstaten, hvor de etniske skillelinjene i stor grad følger de religiøse (HRW 2003b, s. 2-13 og 27-29).

Også siden 2002 har det vært svært anspent i perioder i Kaduna, ikke minst i forbindelse med lokalvalg, men en har ikke sett like alvorlige voldshandlinger som tidlig på 2000-tallet.

4.2.3 Lagos

Kart: © BBC

Lagos er Nigerias tidligere hovedstad og fremdeles landets største by, og den tredje største byen i Afrika etter Kairo og Kinshasa. Innbyggertallet anslås til å ligge et sted mellom 8 og 17 millioner.²⁰ Befolkningen i Lagos er dominert av folk med yoruba-bakgrunn, siden byen ligger i det sørvestlige Nigeria som tradisjonelt er yorubaenes kjerneområde. I tillegg har byen en betydelig befolkning med opprinnelse ellers i landet (og naboland), og de aller fleste etniske grupper i Nigeria er representert som større eller mindre minoritetsgrupper i Lagos.

Det er et betydelig lavere konfliktnivå mellom ulike grupper i Lagos enn hva en finner i storbyene i Nord-Nigeria, på tross av at Lagos har en mye større befolkning, som er enda mer sammensatt. Når det rapporteres om slike konflikter, har det særlig dreid seg om voldshandlinger mellom elementer med tilknytning til yoruba-organisasjonen O'odua People's Council (OPC) og hausatalende migranter i perioden 1999-2003 (se HRW 2003a, s. 11-30²¹). Det later til å ha vært færre konflikter av denne typen i Lagos siden 2003.

5. VOLDELIGE KONFLIKTER OG DEN GENERELLE SIKKERHETSSITUASJONEN I NIGERIA

5.1 FØRER VOLDELIGE KONFLIKTER MELLOM ULIKE GRUPPER TIL MER UTRYGGHET I HELE LANDET?

I det store og hele får voldelige konflikter mellom ulike grupper på lokalplan i Nigeria generelt få virkninger utenfor området hvor de oppstår. Der hvor slike konflikter varer lengre enn noen få dager, vil ofte folk som tilhører minoritetsgrupper som assosieres med den ene parten forlate området for sin egen sikkerhets skyld –

²⁰ Det laveste anslaget er fra den offisielle folketellingen gjennomført i Nigeria i mars 2006. Landinfo gjennomførte en reise til Nigeria og Lagos samtidig med folketellingen, og opplevde at det var konsensus blant kilder og i lokal presse om at ganske store antall nigerianere reiste fra stedene de bodde som "innflyttere" til steder de ble regnet som "innfødte" for å folketelles der. I byer som Lagos, med en stor andel innbyggere med opprinnelse andre steder i landet, ligger sannsynligvis det offisielle innbyggertallet betydelig lavere enn antallet mennesker som faktisk har hovedoppholdet sitt der. Delstaten Lagos anslår at innbyggertallet ligger på 17 millioner, hvorav rundt 85 % bor i Lagos by (Lagos State Government u.å.).

²¹ Denne rapporten omfatter også voldshandlinger utenfor Lagos, i andre byer i sørvest.

vanligvis til en annen del av landet hvor de har slektninger de kan være hos til situasjonen har roet seg ned.²² En del velger å ikke vende tilbake til hjemstedene sine etter at konflikten har roet seg (HRW 2005, s. 80-81), eller flytter til mer etnisk eller religiøst homogene områder på hjemstedet (HRW 2003b, s. 5).

5.2 SPREDNING AV LOKALE KONFLIKTER MELLOM MUSLIMER OG KRISTNE

Som tidligere nevnt har disse konfliktene som oftest primært lokale årsaker knyttet til makt, innflytelse og/eller økonomiske interesser. Tidvis sprer slike konflikter seg til andre områder i Nigeria, hvor grupper med samme etniske, regionale og/eller religiøse bakgrunn som på stedet konflikten først oppsto braker sammen. Det er imidlertid viktig å påpeke at også slike konflikter som oftest har lokale årsaker. Konflikten et annet sted i landet som hevdes å være årsaken er som oftest et påskudd for å angripe en lokal motpart ut fra helt andre – og lokale – motiver. (Det er sannsynligvis svært sjelden at de som setter i gang slike hevnaksjoner faktisk har personlige bånd til de ofrene på en annen kant av landet som de hevder å handle på vegne av.) Samtidig oppleves også disse lokale konfliktene ofte som én fasett av en større, grunnleggende nasjonal konflikt.

Det finnes flere eksempler på at konflikter i én del av Nigeria har vært med på å utløse konflikt i andre deler av landet:

- Våren 2000 oppsto det voldelig konflikt i flere byer sørøst i Nigeria hvor lokale grupper gikk til angrep på migranter med opprinnelse nord i landet, under påskudd av å ta hevn for de såkalte Miss World-opptøyene i Kaduna by (HRW 2001b, s.4).
- 11.-13. mai 2004 gikk ”innfødte” muslimer til angrep på kristne ”innflyttere” i Kano, under påskudd av å ta hevn for kristne angrep på muslimer i Yelwa i delstaten Plateau noen dager tidligere. ”Dusinvis” døde under de voldelige sammenstøtene, og ytterligere førte døde da politiet skjøt mot folkemengder for å stoppe opptøyene (HRW 2004b; HRW 2005, s. 56-79).

5.3 HVA GJØR NIGERIANSKER MYNDIGHETER FOR Å STOPPE KONFLIKTER?

Mønsteret som avtegner seg er at nigerianske myndigheter ofte handler relativt seint når voldelige konflikter har oppstått, men at de så setter inn politi og/eller militære styrker. Disse slår svært brutalt ned på opptøyene, gjerne ved å skyte med skarpt mot demonstranter og plyndrere (HRW 2003b, s. 13-24; HRW 2004b; HRW 2005, s. 73-79; HRW 2008a; HRW 2008b; HRW 2009a, s. 8-24). Tidvis erklæres unntakstilstand lokalt, noe som kan føre til kontroverser lokalt og nasjonalt (HRW 2005, s. 46-49).

Det er videre sjelden at nigerianske myndigheter går inn med tiltak i forkant for å hindre at eksisterende konflikter på lokalplan eskalerer til voldsbruk, også der hvor det ifølge kommentatorer burde vært mulig å forutse hvilken vei det bar (HRW 2004a).

---

²² Dette har vært et vanlig mønster i konflikter av kortere og lengre varighet i Nigeria siden 1960-tallet. Dette kommer tydelig fram i Anthony 2002, en analyse av forholdene til den store igbo-minoriteten i Kano i det nordlige Nigeria fra 1966 til 1986.

Landinfo mener en mulig delforklaring på dette kan være at særlig lokale myndigheter og politikere ofte er direkte involvert i disse konfliktene, og derfor ikke nødvendigvis har noen interesse av å hindre dem i å vokse – i en del tilfeller blir de snarere utnyttet og oppmuntret i et kynisk politisk spill (se HRW 2006, s. 44-45). Føderale myndigheter vil oftere (men ikke alltid) være uten klare lokale bindinger eller interesser, men vil likevel kunne bli tillagt motiver og bindinger til én eller flere parter som vil farge lokalbefolkningens syn på eventuelle forsøk på å gripe inn.²³

5.4 BLIR VOLDELIGE KONFLIKTER FULGT AV GRANSKNING OG EVENTUELT RETTSOPPGJØR?

I etterkant av voldelige opptøyer blir det tidvis nedsatt granskningskommisjoner. Ofte blir de imidlertid karakterisert som symbolhandlinger som bare har til hensikt å vise handlekraft fra myndighetenes siden, men hvor sluttrapporter sjelden blir offentliggjort. I de sjeldne tilfellene hvor slike rapporter blir gjort tilgjengelige for allmennheten, er det sjelden at anbefalinger som blir gjort blir tatt til følge. Videre er det bare unntaksvis at personer som har begått kriminelle handlinger under voldelige konflikter, eller som har et ansvar for å piske opp stemningen slik at slike konflikter bryter ut, blir straffeforfulgt.²⁴ Personer som blir pågrepet under slike opptøyer blir som oftest satt fri mot kausjon, og siktelsler/anklager frafalt. Menneskerettighetsbrudd begått av politi eller militære styrker under aksjoner for å stoppe opptøyer leder gjennomgående heller ikke verken til undersøkelser eller straffeforfølgelse (HRW 2003b, s. 23-27; HRW 2005, s. 53-56 og 79-80).

I noen tilfeller gjør nigerianske myndigheter enda mindre enn vanlig. Etter voldshandlingene i Jos i november 2008 var det ett år seinere ikke igangsatt granskning eller straffeforfølgelse av politi eller soldater som hadde begått menneskerettighetsbrudd da de slo ned på voldshandlingene. Den føderale granskningskommisjonen var blitt nedsatt, men hadde ikke begynt å arbeide. Granskningskommisjonen i regi av delstatsmyndighetene la fram sin rapport i oktober 2009, men denne ble aldri offentliggjort (HRW 2009b; HRW 2010c).

---

²³ Det er en tendens til å se føderale myndigheter som et redskap for den sittende presidenten, som tillegges motiver, bindinger og interesser ut fra sin geografiske, etniske og religiøse bakgrunn og/eller politiske allianser.

²⁴ 17 menn av hausa/fulani-bakgrunn ble dømt i Jos i desember 2010 for å ha deltatt i voldshandlinger (HRW 2011).

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Agbese, Andrew & Adebayo, Ismail (2011, 11. september). Unabated violence in Jos – 91 killed in 10 days. *Daily Trust*. Tilgjengelig fra <http://allafrica.com/stories/201109110025.html> [lastet ned 22. september 2011]
- Aljazeera (2011, 30. august). Deadly Christian-Muslim clash in Nigeria. *Aljazeera*. Tilgjengelig fra <http://english.aljazeera.net/news/africa/2011/08/2011829234530849589.html> [lastet ned 22. september 2011]
- Anthony, D.A. (2002). *Poison and medicine: Ethnicity, power and violence in a Nigerian city, 1966 to 1986*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Casey, Conerly (2008). 'Marginal Muslims': Politics and the perceptual bounds of Islamic authenticity in Northern Nigeria. *Africa Today* 54(3), 67-94.
- [Constitution] (1999). *Constitution of the Federal Republic of Nigeria*. Abuja: The Federal Republic of Nigeria. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/docid/44e344fa4.html> [lastet ned 22. september 2011]
- Crisis Group (2006, 25. oktober). *Nigeria's faltering federal experiment*. Dakar: Crisis Group. Tilgjengelig fra [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/west-africa/nigeria/Nigerias%20Faltering%20Federal%20Experiment.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/africa/west-africa/nigeria/Nigerias%20Faltering%20Federal%20Experiment.pdf) [lastet ned 22. september 2011]
- Doki, Terna (2011, 29. juni). Dialogue, Solution to Fulani, Tiv Clashes – Saror. *Daily Independent* [Lagos]. Tilgjengelig fra <http://allafrica.com/stories/201106300609.html> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2001a, 25. oktober). *Nigeria: Soldiers massacre civilians in revenge attack in Benue State*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2001/10/25/nigeria-soldiers-massacre-civilians-revenge-attack-benue-state> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2001b, 18. desember). *Jos: A city torn apart*. New York: HRW. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/nigeria1201_1.pdf [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2002, april). *Nigeria: Military revenge in Benue – A population under attack*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/Nigeria0402.pdf> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2003a, 28. februar). *The O'odua People's Congress: Fighting violence with violence*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/nigeria0203.pdf> [lastet ned 22. september 2011]

- HRW (2003b, 22. juli). *The "Miss World riots" – Continued impunity for killings in Kaduna*. New York: HRW. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/nigeria0703_full.pdf [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2004a, 11. mai). *Nigeria: Prevent further bloodshed in Plateau State – Government should investigate Yelwa massacre, provide security*. London: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2004/05/10/nigeria-prevent-further-bloodshed-plateau-state> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2004b, 17. mai). *Nigeria: Police shootings compound violence in Kano – Authorities should ensure police only use lethal force as a last resort*. London: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2004/05/17/nigeria-police-shootings-compound-violence-kano> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2004c, 21. september). *"Political Shari'a"? – Human rights and Islamic law in Northern Nigeria*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/nigeria0904.pdf> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2005, 25. mai). *Revenge in the name of religion – The cycle of violence in Plateau and Kano states*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/nigeria0505.pdf> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2006, 25. april). *"They do not own this place" – Government discrimination against "non-indigenes" in Nigeria*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/nigeria0406webwcover.pdf> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2008a, 1. desember). *Nigeria: Prevent further bloodshed in Jos – Investigate killings and end discriminatory policies*. Lagos: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2008/12/01/nigeria-prevent-further-bloodshed-jos> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2008b, 19. desember). *Nigeria: Arbitrary killings by security forces in Jos – Government should set up independent investigation*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2008/12/19/nigeria-arbitrary-killings-security-forces-jos> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2009a, 20. juli). *Arbitrary killings by security forces – Submission to the investigative bodies on the November 28-29, 2008 violence in Jos, Plateau State, Nigeria*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/nigeria0709webwcover.pdf> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2009b, 26. november). *Nigeria: Prosecute killings by security forces – A year after 130 civilians killed in Jos, no prosecutions, new abuses*. Dakar: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2009/11/26/nigeria-prosecute-killings-security-forces> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2010a, 19. januar). *Nigeria: Use restraint in curbing Jos violence – Investigate killings and end discriminatory policies*. Dakar: HRW. Tilgjengelig

fra <http://www.hrw.org/en/news/2010/01/19/nigeria-use-restraint-curbing-jos-violence> [lastet ned 22. september 2011]

- HRW (2010b, 23. januar). *Nigeria: Protect survivors, fully investigate massacre reports – At least 150 killed by mobs in Kuru Karama*. Dakar: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2010/01/22/nigeria-protect-survivors-fully-investigate-massacre-reports> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2010c, 8. mars). *Nigeria: Investigate massacre, step up patrols – Hundreds killed by mobs in villages in central Nigeria*. Dakar: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2010/03/08/nigeria-investigate-massacre-step-patrols> [lastet ned 22. september 2011]
- HRW (2011, 27. januar). *Nigeria: New wave of violence leaves 200 dead – Government should urgently protect civilians, invite UN expert to Jos*. Dakar: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2011/01/27/nigeria-new-wave-violence-leaves-200-dead> [lastet ned 22. september 2011]
- Karofi, Hassan A. (2007, 23. november). *The protest votes in Kano*. *Daily Trust* [Abuja]. Tilgjengelig fra <http://allafrica.com/stories/200711230215.html> [lastet ned 22. september 2011]
- Lagos State Government (u.å.). *Population*. Lagos: Lagos State Government. Tilgjengelig fra <http://www.lagosstate.gov.ng/index.php?page=subpage&spid=12&mnu=null> [lastet ned 22. september 2011]
- Landinfo (2009a, 16. juli). *Nigeria: Muslimske igboer*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/961/1/961_1.pdf [lastet ned 22. september 2011]
- Landinfo (2009b, 15. oktober). *Nigeria: Islamistgruppen Boko Haram*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1028/1/1028_1.pdf [lastet ned 22. september 2011]
- Last, Alex (2007, 9. januar). *Nigeria census reveals no change*. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6246057.stm> [lastet ned 22. september 2011]
- Last, Murray (2011, 14. juli). *Who and what are Boko Haram?* London: Royal African Society. Tilgjengelig fra <http://royalafricansociety.org/component/content/article/937.html> [lastet ned 22. september 2011]
- Mudashir, I. & Alabi, C.T. (2011, 29. juli). *Kaduna is the problem of the north*. *Daily Trust* [Abuja]. Tilgjengelig fra <http://allafrica.com/stories/201107290896.html> [lastet ned 22. september 2011]
- NBS, dvs. National Bureau of Statistics (u.å.). *Religion and related activities statistics*. Abuja: NBC. Tilgjengelig fra <http://www.nigerianstat.gov.ng/uploads/ministryCategory/9cffd33d4ebb49d6767057fd421d7fe85bbf31f3.doc> [lastet ned 22. september 2011]

- Oso, Dave Oludare (2011, 12. september). Twin bomb blasts rock Jos. *The Moment*. Tilgjengelig fra <http://allafrica.com/stories/201109120167.html> [lastet ned 22. september 2011]
- Ostien, Philip (2009, august). *Jonah Jang and the Jasawa: Ethno-religious conflict in Jos, Nigeria*. Bayreuth: Sharia Debates in Africa Project, University of Bayreuth. Tilgjengelig fra http://www.sharia-in-africa.net/media/publications/ethno-religious-conflict-in-Jos-Nigeria/Ostien_Jos.pdf [lastet ned 22. september 2011]
- Ostien, Philip & Dekker, Albert (2010). Sharia and national law in Nigeria. I: Otto, Jan Michiel (Red.), *Sharia incorporated – A comparative overview of the legal systems of twelve Muslim countries in past and present*. Leiden: Leiden University press, 553-612.
- U.S. Department of State (2010, 17. november). *Nigeria: International religious freedom report 2010*. Washington, D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2010/148713.htm> [lastet ned 22. september 2011]
- Yusuf, Hajiya Bilkisu (2007, april). Managing Muslim–Christian conflicts in Northern Nigeria: A case study of Kaduna State. *Islam and Christian-Muslim Relations* 18(2), 237-256.